

MUNTANYA

CEC

4€ / ANY 129 / NÚM. 458 / ABRIL 2005

ALPINISME HIVERNAL

**Escalades
i ascensions als Écrins**

ENTRE ÀUSTRIA I ITÀLIA

**Els Alps de Zillertal
i Hohe Tauern**

BARRANQUISME

**Un gran encadenament
a la vall d'Eriste**

AVENTURERS DELS PIRINEUS

**Les excursions de
Charles Lyell l'any 1830**

EXCURSIONISTES IL·LUSTRES

**Valentí Almirall,
entre la política i la muntanya**

ARXIU FOTOGRÀFIC

**Imatges de
Norbert Font i Sagué**

Autor: **Ferran Alexandri**

En el número 857 de *Muntanya* vaig publicar el reportatge «Imatges del món subterrani», en col·laboració amb el fotògraf Roger Rovira. Per il·lustrar el treball, l'Arxiu Fotogràfic del Centre va cedir-nos unes imatges d'alguns socis il·lustres que s'havien dedicat, amb més o menys passió, a l'espeleologia. Però un d'aquests retrats, concretament el que identificava a Mn. Norbert Font i Sagué, va causar una certa controvèrsia, car es qüestionava la seva identitat. Ara puc dir, sense reserves, que el dubte no era infundat, sinó que encertava de ple en un error que s'ha anat repetint durant dècades. Em proposo, doncs, de desfer l'equívoc d'una manera definitiva i aportant-hi proves. Per això, m'ha semblat adient publicar certes fotografies de Mn. Font que he pogut aplegar, ja que algunes d'aquestes encara són inèdites, i són útils per identificar el personatge.

Cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare.
Ciceró, *Filípiques* 12.2.5.

Sobre un enigmàtic retrat atribuït a

Mn. Norbert Font i Sagué

Signatura de Mn. Norbert Font i Sagué, recollida d'una edició del Museu del Seminari titulada «Científics i naturalistes al Montseny».

Pàgina anterior, a l'esquerra, retrat que podem trobar al Museu de Geologia del Seminari Conciliar; a la dreta, imatge extreta d'un recordatori que guardava Maria Blanch i Font, filla de Carme Font.

A baix, la fotografia més coneguda de Norbert Font, editada en diversos llocs, com per exemple a la reedició de la seva «Història de les ciències naturals» (extreta del Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya 184). En aquesta pàgina, oli que es troba exposat a la sala d'actes del Centre, i que va ser pintat per R. Vidal a partir de la fotografia anterior.

L'opinió de l'expert

Història de dues fotografies

Hi ha una fotografia que surt invariablement quan es parla de la història de l'espeleologia catalana. Un grup, atent a la càmera d'en Josep M. Co de Triola, posa al voltant de l'entrada de l'avenc d'en Roca, en plena riera del pic de les Agulles a l'Ordal, l'any 1907. El peu de foto sempre aclareix que aquesta és «l'única exploració en què coincidiren Norbert Font i Sagué i Marià Faura i Sans». A vegades es va més enllà afirmant que és «l'única foto que surten plegats els dos mossens espeleòlegs». El fet que surtin dues sotanes a la foto fa que el sil·logisme s'arrodoneixi: si hi ha dos capellans, són en Norbert Font i en Marià Faura.

L'any 1974 preparant una biografia d'en Font i Sagué, que va sortir publicada a *Muntanya* el gener de 1975, mirava aquella fotografia i no entenia que ningú no hagués posat en dubte aquella identificació. El capellà més gran (que se suposa que és en Font i Sagué), no l'és, és massa gran i en Norbert Font va morir als 36 anys. L'altre capellà dret, que mira el forat de l'avenc, tal vegada podria ser en Font. La història de l'espeleologia catalana, malgrat la lletra vessada en multitud de publicacions, encara està poc explicada i sempre hi ha el perill de revisitar els seus tòpics i la foto de l'avenc d'en Roca n'és un.

La foto en qüestió va sortir publicada al volum *Sota Terra* del Club Muntanyenc l'any 1909 acompanyant un article de Font i Sagué sobre l'exploració de l'avenc d'en Roca feta l'any 1907. Per desgràcia no es diu qui és qui dins el grup encara que hi veiem espeleòlegs, excursionistes acompanyants i camàlics. Alguns deuen ser en Baltasar Serradell, en Santamaria, l'Obiols, en Josep Colomines, en Joan Vendrell, i no sé trobar en Marià Faura. També hi ha de ser-hi qui va promoure l'excursió, l'Antoni i el seu nebot en Pere Mir, que és el que surt amb salacot a la vora de l'avenc.

L'any 1996 vam intentar fer un avanç i explicar coses noves amb motiu del centenari de la primera vinguda a Catalunya d' E. A. Martel, pare de l'espeleologia europea i soci delegat del CEC a París, l'any 1896, fet que va representar l'inici organitzat de l'espeleologia al nostre país. A la recerca de les fotografies que feren en Pagès Rueda, en Lluís Marià Vidal, en Juli Vintrolà i altres que acompanyaren les primeres passes de l'espeleologia a Catalunya al costat d'en Norbert Font i Sagué, vaig realitzar algunes visites a l'Arxiu Fotogràfic del CEC, o dit a la manera d'en Font i Sagué, vaig fer una excursió espeleològica a l'Arxiu Fotogràfic. Primer no vaig tenir gaire èxit. És clar que cercava unes hipotètiques i mai vistes joies de la corona: en Martel a la fou de Bor amb en Font i en Galbany, en Font traient el cap sortint de l'avenc del Bruc, encara enlluernat per la visió d'un llac imaginari al seu fons, en Ferret nuant gruixudes cordes de cànem als taülons que ell mateix havia carregat a les seves espatlles...

En un bloc de clixés assignat a Co de Triola vaig tenir algunes sorpreses, fotografies que no podia haver fet ell perquè eren anteriors a l'època del Club Muntanyenc i, de sobte, vaig tenir el meu moment «sàpiens», que diuen a la coneguda revista d'història: una foto d'un grup amb un home jove dalt d'un ruc i seguit d'altres. Vestit a la manigua, com els soldats de la guerra de Cuba, i amb un ample barret de palla, vaig descobrir les faccions d'un noi prim, bru i amb un nas molt característic: era en Norbert Font i Sagué amb uns 25 anys d'edat. Repassant els butlletins del CEC descobreixo aquella mateixa fotografia, petita i esborradissa acompanyant el seu article de l'any 1899, «Excursió espeleològica a la Baronia d'Aramprunyà». Segurament és una foto d'en Pagès i Rueda, que a l'Arxiu s'atribuïa erròniament a Co de Triola, fotògraf oficial de la casa dels inicis de l'espeleologia. La comitiva és pintoresca i descrita pel mateix Font en el seu article: «el Francès, guarda de les propietats dels Güell al Garraf amb la seva somera muntada per Norbert Font, el senyor Valls amb barret anglès, l'Aleix amb una fenomenal carabassa plena de vi, el pouaire de Begues Francesc Ferret i altres camí de l'avenc del Bruc, seguits per una munió de gossos que ensumaven que hi podia haver alguna cosa per menjar darrere aquella corrua».

Amb els dits encara tremolosos d'excitació continuu cercant i em trobo amb una altra fotografia sensacional: dos espeleòlegs vestits d'anar per feina, xerrant i envoltats d'altre gent en un lloc inconfusible: l'entrada de l'avenc d'en Roca: Font i Faura lligats a la corda. Ara sí, aquesta vegada no hi havia dubte: Font i Faura junts a l'avenc d'en Roca, xerrant cara a cara, vestits d'espeleòlegs amb els seus cascs característics, en Font amb polaines i amb el martell de geòleg penjat del cinyell de cuir. Font i Sagué tenia 34 anys i en Faura 24.

En un treball sobre el Garraf publicat a *Espeleòleg* 42 (2001), vaig poder tenir el privilegi d'il·lustrar-lo amb aquestes dues fotografies inèdites, una des del 1899, l'altra mai no havia estat publicada. Al peu de foto s'explica el simbolisme de la imatge, veritable icona del relleu de l'espeleologia modernista a la noucentista. Font i Sagué, el mestre en solitari davant els continuadors de la seva obra, compartint corda amb en Marià Faura i Sans, el deixeble més directe. Potser un dia, aviat, explicaré què vull dir amb això i per què en Font havia deixat de fer espeleologia des del forat de Sant Ou l'any 1902, i per què no va tornar al Bruc o a la Ferla o per què no va acompanyar després les exploracions del Club Muntanyenc als Pouetons de les Agulles a Montserrat, o per què de sobte en Faura es fa fonedís a la història de l'espeleologia. I no crec que calgui esperar un any rodó i celebrar cap aniversari per fer-ho.

Josep M. Cervelló

l'avenc, com a Mn. Font i Sagué. El cas és que en aquesta fotografia, com he dit més amunt, els personatges queden prou allunyats perquè es cometi la confusió d'alguns investigadors.

Certament, Josep M. Miñarro publicava la mateixa fotografia al seu llibre *Cent anys d'espeleologia a Catalunya 1897-1997*, i a la pàgina 17 escrivia un argument equivalent: «L'exploració de l'avenc d'en Roca (Muntanyes d'Ordal) va representar l'única trobada en una cavitat dels membres del Club Muntanyenc amb Mn. Font i Sagué i tanmateix va ser la darrera activitat espeleològica d'aquest. A la foto hom pot veure Mn. Font i Mn. Faura a banda i banda de la boca de l'avenc».

Ningú no n'havia dit res. Però el problema s'esdevingué quan es féu una ampliació bastant augmentada d'un dels capellans identificat com el pretès Font i Sagué i la publicarem al núm. 857 de *Muntanya*. Aleshores hi apareixia un home d'aspecte envellit i amb una fesomia que s'apartava dels retrats de Norbert Font que tots havíem vist. Però encara hi donàvem fe.

Va ser quan el senyor Antoni Arrizabalaga, besnét de Carme Font Clós (la cosina germana de Norbert Font), em va escriure un correu per fer-me veure l'error que, de moment, vaig desestimar i després vaig acceptar amb reserves; però un cop fetes algunes investigacions i havent consultat fonts inqüestionables, vaig haver d'admetre l'error.¹

Josep M. Cervelló, geòleg, espeleòleg i autor de diversos articles i monografies sobre espeleologia i carstologia, i també sobre la figura de Font i Sagué, em confirmava que el personatge d'aquella fotografia no era en Norbert Font i Sagué. Vegem-ho en paraules seves.

¹ Agraïm, així mateix, al Sr. Arrizabalaga, el fet d'haver-nos cedit noves imatges de Font que desconeixem.

FOTO: JOSEP M. CO DE TRIOLA. ARXIU FOTOGRAFIC CEC

Fotografia de Josep M. Co de Triola, d'on es va extreure l'ampliació del capellà que apareix assegut a la boca de l'avenc d'en Roca i que ha estat causa d'un greu equivoc. No es tracta, doncs, de Norbert Font, sinó d'un altre clergue del qual, a hores d'ara, encara no hem pogut esbrinar la seva identitat. Josep M. Cervelló pensava, en un principi, que potser podria ser Mn. R. Bataller, però de seguida va manifestar-me que no el podia pas ser, ja que que Mn. Bataller era més jove que Font, i aquest personatge és clarament una persona de més edat.

El pretès retrat de Norbert Font i Sagué és l'ampliació d'una fotografia de Josep M. Co de Triola feta a l'entrada de l'avenc d'en Roca a l'Ordal, pertanyent a l'Arxiu Fotogràfic del CEC, que fou publicada per primera vegada el 1907 en un opuscle del llibre *Sota terra*, a cura del Club Muntanyenc, amb la ressenya feta pel mateix Norbert Font. Però al peu de la fotografia únicament hi diu: «Grupus després de l'exploració», sense indicar el nom de cap dels personatges que hi apareixen. Per tant, i a causa de la petitesa en què es veuen els individus retratats, va ser fàcil identificar dos capellans com Mn. Font i Mn. Faura, ja que els dos havien participat en l'exploració de l'avenc.

Així mateix ho escrivia Martí Romero en el peu de fotografia de l'article «L'espeleologia al Centre abans de l'ERE» (*Espeleòleg* 40 (1994): 7): «L'avenc d'en Roca, explorat el 1907, fou l'única cavitat en què coincidiren Mn. Norbert Font i Sagué i Mn. Faura i Sans. A la foto, acompanyats per alguns membres del Club Muntanyenc, nombrosos habitants de la rodalia i la inseparable senyera».

De fet, aquesta mateixa referència també consta erròniament a l'Arxiu Fotogràfic (a hores d'ara ja esmenada, suposo), ja que identifica un dels capellans amb sotana, que hi ha a la banda esquerra de

Norbert Font i Sagué vestit d'espeleòleg, amb casc, polaines i martell de geòleg, comparteix corda amb Marià Faura i Sans, també vestit d'espeleòleg, a l'exterior de l'avenc d'en Roca, l'any 1907.

Norbert Font i Sagué vestit a la manigua, a cavall de la somera del Francès, guarda de les propietats dels Güell a Garraf, camí cap a l'avenc del Bruc.

Norbert Font i Sagué a punt de davallar al forat de Sant Ou, l'any 1902.

FOTOS: ARXIU FOTOGRAFIC CEC